

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 67/2013-41

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 5. júna 2013 v senáte zloženom z predsedu Juraja Horvátha a zo sudcov Sergeja Kohuta a Lajosa Mészárosa prerokoval prijatú sťažnosť M. P., t. č. vo väzbe, zastúpeného A., s. r. o., pre namietané porušenie čl. 17 ods. 1, 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj čl. 5 ods. 1, 3 a 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v konaní vedenom Najvyšším súdom Slovenskej republiky pod sp. zn. 1 Tost 43/2012 a takto

r o z h o d o l :

1. Najvyšší súd Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Tost 43/2012 p o r u š i l základné právo M. P. na osobnú slobodu podľa čl. 17 ods. 1, 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj jeho právo na slobodu podľa čl. 5 ods. 1, 3 a 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Tost 43/2012 zo 4. decembra 2012 z r u š u j e a v e c v r a c i a na ďalšie konanie.

3. M. P. priznáva náhradu trov právneho zastúpenia v sume 320,80 € (slovom trisdvadsať eur a osemdesiat centov), ktorú je Najvyšší súd Slovenskej republiky povinný vyplatiť na účet A., s. r. o., do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Sťažnosti M. P. vo zvyšnej časti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) č. k. II. ÚS 67/2013-22 z 30. januára 2013 bola prijatá na ďalšie konanie sťažnosť M. P., t. č. vo väzbe (ďalej len „sťažovateľ“), pre namietané porušenie čl. 17 ods. 1, 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj čl. 5 ods. 1, 3 a 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v konaní vedenom Najvyšším súdom Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) pod sp. zn. 1 Tost 43/2012.

Podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prerokoval ústavný súd túto vec na neverejnom zasadnutí, keďže sťažovateľ podaním z 11. marca 2013 a tiež najvyšší súd vo vyjadrení z 20. februára 2013 vyslovili súhlas, aby sa upustilo od ústneho pojednávania. Ústavný súd vychádzal pritom z listinných dôkazov a vyjadrení nachádzajúcich sa v jeho spise.

Zo sťažnosti vyplýva, že uznesením Špecializovaného trestného súdu Pezinok, pracovisko Banská Bystrica (ďalej len „špecializovaný trestný súd“), sp. zn. Tp 38/2012 z 27. novembra 2012 v spojení s uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 1 Tost 43/2012 zo 4. decembra 2012 bolo *inter alia* rozhodnuté o predĺžení lehoty väzby sťažovateľa podľa § 76 ods. 3 Trestného poriadku. Týmito rozhodnutiami o väzbe a konaním, ktoré im predchádzalo, boli podľa sťažovateľa porušené jeho označené práva a slobody.

a) Za najpodstatnejšie porušenie základných práv a slobôd považuje sťažovateľ skutočnosť, že všeobecné súdy nezohľadnili ním a jeho obhajcom uvádzané náhrady väzby ako záruky uvedené v § 80 ods. 1 a nasl. Trestného poriadku, prostredníctvom ktorých tiež možno dosiahnuť účel väzby, keďže dospeli k záveru o obmedzení práv obhajcu pri zastupovaní obvineného tak, že tento nemôže samostatne podať v mene obvineného návrh, aby jeho väzba bola nahradená. Použili teda reštriktívny výklad. Sťažovateľ prostredníctvom svojho obhajcu v rámci výsluchu pred špecializovaným trestným súdom 27. januára 2012 (správne má byť 27. novembra 2012, pozn.) žiadal väzbu nahradiť dohľadom mediačného a probačného úradníka, pričom všeobecné súdy o tejto požiadavke vôbec nerozhodli s tým, že žiadosť bola podaná obhajcom ako neoprávnenou osobou, a preto vraj nespĺňa základné náležitosti. Sťažovateľ považuje takýto postup za absolútne nezákonný. Pritom v zmysle § 80 ods. 1 a § 81 ods. 1 Trestného poriadku za záruku v zmysle čl. 5 ods. 3 dohovoru treba považovať popri iných inštitútoch aj dohľad mediačného a probačného úradníka, prostredníctvom ktorého tiež možno dosiahnuť účel väzby. Z ustanovení čl. 47 ods. 2 a čl. 50 ods. 3 ústavy nemožno vyvodit' také obmedzenie práv obhajcu pri zastupovaní obvineného, ktoré by znamenalo, že by nemohol samostatne podať v mene obvineného návrh na nahradenie väzby dohľadom mediačného a probačného úradníka. Reštriktívny výklad znamená neprípustné obmedzenie základných práv. Ak obhajca žiada, aby súd prijal dohľad mediačného a probačného úradníka ako náhradu za väzbu, je povinnosťou súdu sa s možnosťou takéhoto nahradenia väzby zaoberať a rozhodnúť o nej. Pri dohľade mediačného a probačného úradníka ako náhrady väzby zákon explicitne nevyžaduje ani písomný sľub obvineného, ani jeho písomný súhlas, pričom takýto úkon nemôže byť v neprospech obvineného, a preto niet ani dôvodu, aby súd naň neprihliadal. Z toho vyplýva, že o takejto žiadosti je súd povinný rozhodovať, čo sa však v danom prípade nestalo.

b) Ďalšou skutočnosťou svedčiacou o nezákonnosti jeho väzobného stíhania je podľa sťažovateľa neexistencia materiálnych dôvodov väzby, ako aj arbitrárne a riadne neodôvodnené rozhodnutie o väzbe. Špecializovaný trestný súd v rámci odôvodnenia uznesenia uviedol, že neskúmal dôkazy, najmä výsluchy svedkov jednotlivo a súhrne, keďže išlo o väzobné rozhodnutie, teda nie o rozhodovanie o vine alebo nevine na hlavnom

pojednávani. Sťažovateľ prostredníctvom obhajcu opakovane poukázal v konaní predchádzajúcom rozhodnutiu o väzbe na dôkazné závery, z ktorých je zrejmé, že sa skutkov nedopustil, a najmä na to, že dôkazy, ktoré majú preukazovať jeho účasť na skutkoch, sú nedostatočné. Podľa názoru sťažovateľa zistené skutočnosti neodôvodňujú dostatočne podozrenie, že spáchal trestný čin, či sa na jeho páchaní podieľal, a to najmä s poukazom na skutočnosť, že dôkazy takýto záver nepotvrdzujú. Samotné podozrenie, že trestný čin spáchal obvinený, nepostačuje. Musí byť totiž daný istý vyšší stupeň pravdepodobnosti. V čase rozhodovania o väzbe nebola prítomná ani dôvodná obava potrebná pre útekovú, resp. preventívnu väzbu. Väzobný dôvod podľa § 71 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku je podľa všeobecných súdov daný iba tým, že sa sťažovateľ dlhodobo nezdržiaval v mieste svojho bydliska. V skutočnosti však z jeho správania nemožno ani v náznaku vyvodit', že by sa pokúšal o útek alebo skrývanie sa v dôsledku obavy z trestného stíhania. Skutočnosť, že sťažovateľovi hrozí vysoký trest, je jednou z možností, ako odôvodniť útekovú väzbu, avšak vysoký trest možno považovať za dôvod väzby len za predpokladu zistenia niektorej ďalšej konkrétnej skutočnosti týkajúcej sa najmä osoby obvineného alebo okolností prípadu, ktoré v súvislosti s predpokladanou citeľnou sankciou odôvodňujú obavu z úteku. Len samotná hrozba, resp. hypotetická možnosť uloženia vyššieho trestu teda nemôže izolovane znamenať naplnenie väzobného dôvodu podľa § 71 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku. Sťažovateľ v minulosti nebol nikdy trestne stíhaný, jeho účasť na skutku, z ktorého je obvinený, nebola dosiaľ vo vyšetrovaní dostatočne preukázaná, pričom dôkazy, o ktoré všeobecné súdy svoje rozhodnutia opreli a ktoré podľa nich nasvedčujú tomu, že sťažovateľ trestný čin spáchal, sú nedostatočné. Pritom povinnosťou všeobecného súdu je riadne odôvodniť rozhodnutie o väzbe, pričom dôvody väzby musia byť významné a dostatočné. V zmysle všetkých uvedených skutočností podľa sťažovateľa treba konštatovať, že rozhodnutia o väzbe a samotná väzba sú nezákonné a znamenajú porušenie čl. 17 ústavy a čl. 5 dohovoru.

c) Sťažovateľ napokon namieta, že v konaní predchádzajúcom rozhodnutiu o predĺžení väzby návrh prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky (ďalej len „prokurátor“) na predĺženie väzby v prípravnom konaní bol jeho obhajcovi doručený až 26. novembra 2012, teda deň, resp. niekoľko hodín pred

výsluchom sťažovateľa, resp. rozhodnutím o návrhu prokurátora. K doručeniu návrhu došlo elektronicky, pričom návrh prokurátora v písomnej podobe dosiaľ nebol doručený. Takéto konanie považuje sťažovateľ za priečiace sa zásade kontradiktórnosti a rovnosti zbraní.

Tým, že sťažovateľovi bol predložený na vyjadrenie návrh prokurátora iba niekoľko hodín pred výsluchom, a to prostredníctvom jeho obhajcu, došlo k porušeniu jeho práva podľa čl. 5 dohovoru, resp. čl. 17 ústavy. Sťažovateľ a jeho obhajca totiž nemali dostatok času a možnosti reagovať na podstatné tvrdenia prokurátora. Argumentácia najvyššieho súdu, podľa ktorej bol obhajca o termíne výsluchu upovedomený telefonicky 5 dní pred konaním výsluchu, vo vzťahu k namietanej skutočnosti neobstojí, lebo s upovedomením o termíne nebol obhajcovi doručený návrh prokurátora na predĺženie väzby. Pritom návrh má 25 strán.

Sťažovateľ navrhol vydať nález, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie označených článkov ústavy a dohovoru v konaniach vedených špecializovaným trestným súdom pod sp. zn. Tp 38/2012 a najvyšším súdom pod sp. zn. 1 Tost 43/2012 s tým, aby boli uznesenia špecializovaného trestného súdu z 27. novembra 2012 a najvyššieho súdu zo 4. decembra 2012 zrušené a špecializovanému trestnému súdu bolo prikázané neodkladne prepustiť sťažovateľa z väzby. Napokon sa domáha náhrady trov konania vo výške 320,80 € od najvyššieho súdu.

Z vyjadrenia predsedu senátu najvyššieho súdu z 19. februára 2013 zaslaného ústavnému súdu ako príloha prípisu predsedu najvyššieho súdu č. k. KP 3/2013-9 z 20. februára 2013 doručeného ústavnému súdu 25. februára 2013 vyplýva, že nahradenie väzby zárukou, písomným sľubom alebo dohľadom probačného a mediačného úradníka sú možnosťami súdu, resp. sudcu pre prípravné konanie na zabezpečenie bezproblémového trestného stíhania i pri ponechaní, resp. prepustení obvineného na slobodu, nie oprávneniami obvineného nachádzajúceho sa vo väzbe. Na začatie konania o nahradenie väzby niektorým z opatrení podľa § 80 ods. 1 Trestného poriadku je potrebný konkrétny návrh obvineného. Nestačí preto iba všeobecné vyjadrenie sa obvineného alebo jeho obhajcu o možnosti prijatia niektorej zo záruk. Nie je v súlade so skutočnosťou, že by súdy nerozhodovali o žiadosti obhajcu o nahradenie väzby dohľadom mediačného a probačného

úradníka z dôvodu, že bola podaná obhajcom sťažovateľa ako neoprávnenou osobou. Sťažovateľ ani jeho obhajca nešpecifikovali svoju žiadosť, preto súdy pre absenciu konkrétneho návrhu nemali podklad na rozhodovanie. Preto sú sťažnostné námietky neopodstatnené a nedôvodné.

Z repliky právneho zástupcu sťažovateľa z 1. marca 2013 doručenej ústavnému súdu 5. marca 2013 vyplýva, že so závermi najvyššieho súdu nesúhlasí. Zo zápisnice špecializovaného trestného súdu sp. zn. Tp 38/2012 z 27. novembra 2012 vyplýva, že obhajca požiadal a konkretizoval inštitúty nahradenia väzby. Z povahy inštitútu dohľadu probačného a mediačného úradníka je zrejmé, že takýto návrh nemusí byť na osobitnej listine, ale postačuje, ak si ho obvinený alebo obhajca v konaní vymieni. Aj prokurátor považoval žiadosť za konkretizovanú a vyjadril sa v tom zmysle, aby špecializovaný trestný súd ponúkané nahradenie väzby neprijal. Z uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Tost 43/2012 zo 4. decembra 2012 je zrejmé, že sa ani v rámci výrokovej časti, ale ani v časti odôvodnenia nezaoberal skutočnosťami nahradenia väzby u sťažovateľa, hoci tento v písomnej sťažnosti z 2. decembra 2012 jasne a zreteľne namietal skutočnosť, že špecializovaný trestný súd nerozhodol o nahradení väzby.

II.

Zo zápisnice o výsluchu obvineného špecializovaného trestného súdu sp. zn. Tp 38/12 z 27. novembra 2012 *inter alia* vyplýva, že sťažovateľ na záver svojej výpovede ponúkol súdu aj záruky nahradenia väzby tak, ako boli uvedené aj v jeho písomnom vyjadrení podanom prostredníctvom obhajcu. Obhajca sťažovateľa zasa uviedol, že alternatívne navrhuje použiť primerané inštitúty nahradenia väzby v zmysle § 80 Trestného poriadku s výnimkou peňažnej záruky, teda ostatné záruky.

Z uznesenia špecializovaného trestného súdu sp. zn. Tp 38/2012 z 27. novembra 2012 vyplýva, že ním bola podľa § 76 ods. 3 Trestného poriadku predĺžená lehota trvania väzby sťažovateľa, ako aj ďalších šiestich obvinených do 15. júna 2013, pričom žiadosť P. M. o prepustenie z väzby bola zamietnutá, písomné sľuby M. B., P. B. a P. M. neboli prijaté a rovnako nebola prijatá ani ponuka prevzatia záruky na nahradenie väzby P. B.

Z odôvodnenia uznesenia *inter alia* vyplýva, že naposledy bola väzba sťažovateľa predĺžená do 15. decembra 2012, a to uznesením špecializovaného trestného súdu sp. zn. Tp 38/2012 z 23. mája 2012 v spojení s uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 5 Tost 19/2012 z 30. mája 2012. Vo vzťahu k sťažovateľovi nebol daný základ pre rozhodovanie o žiadosti či o záruke na nahradenie väzby, lebo ani sťažovateľ, ani jeho obhajca nepodali žiadosť o prepustenie z väzby na slobodu, nepredložili písomný sľub obvineného a neponúkli ani inú záruku. Obhajca sa len zmienil o možnosti prijatia niektorej zo záruk na nahradenie väzby, okrem peňažnej záruky. Svoje vyjadrenie však nijako nekonkretizoval. Preto nebolo zrejmé, akú záruku má obhajca na mysli. Zrejmé bolo len to, akú záruku nechce ponúknuť. Išlo teda o úplne nejasné vyjadrenie, o ktorom preto nebolo možné rozhodnúť.

Zo sťažnosti z 2. decembra 2012 podanej sťažovateľom prostredníctvom obhajcu proti uzneseniu špecializovaného trestného súdu sp. zn. Tp 38/2012 z 27. novembra 2012 *inter alia* vyplýva, že tento súd nesprávne rozhodol, keď nezohľadnil obhajcom a sťažovateľom uvádzané náhrady väzby ako záruky uvedené v ustanovení § 80 ods. 1 a nasl. Trestného poriadku, prostredníctvom ktorých tiež možno dosiahnuť účel väzby, keďže špecializovaný trestný súd vyvodil obmedzenie práv obhajcu pri zastupovaní obvineného tak, že nemohol samostatne podať v mene obvineného návrh, aby jeho väzba bola nahradená, t. j. použil reštriktívny výklad.

Z uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Tost 43/2012 zo 4. decembra 2012 vyplýva, že ním bola zamietnutá sťažnosť podaná sťažovateľom, ako aj ďalšími šiestimi obvinenými proti uzneseniu špecializovaného trestného súdu sp. zn. Tp 38/2012 z 27. novembra 2012. Podľa názoru najvyššieho súdu špecializovaný trestný súd rozhodol správne a v súlade so zákonom. Pri rozhodovaní o predĺžení väzby boli dodržané všetky formálno-procesné podmienky a rovnako aj z vecného hľadiska špecializovaný trestný súd správne konštatoval u obvinených trvanie dôvodov väzby. Procesné lehoty, v ktorých bolo o väzbe obvinených rozhodované, boli dodržané. Spisový materiál bol najvyššiemu súdu predložený v zákonom ustanovenej lehote, t. j. najneskôr 5 pracovných dní pred uplynutím lehoty trvania väzby, ktorá by uplynula 15. decembra 2012. Špecializovaný trestný súd podrobne a konzekventne zdôvodnil, na základe akých záverov aj v súčasnosti trvajú u obvinených dôvody väzby, ktoré sa od predchádzajúceho rozhodovania o predĺžení väzby nezmenili, a preto na ne

sudca v celom rozsahu odkázal. Dôkladne rozviedol dôkazy, ktoré naďalej potvrdzujú opodstatnenosť a dôvodnosť podozrenia, že obvinení spáchali trestné činy kladené im za vinu. Pritom od predchádzajúcich rozhodnutí o väzbe nedošlo na strane obvinených k žiadnym podstatným zmenám odôvodňujúcim iné rozhodnutie v konaní, preto najvyšší súd poukazuje na doterajšie rozhodnutia, s ktorými sa plne stotožňuje. Námietky sťažovateľa nepovažoval za dôvodné, keďže v súčasnom štádiu konania sa špecializovaný trestný súd nezaoberá otázkou viny, skutkovými okolnosťami trestných činov, z ktorých sú obvinení, ani vyhodnocovaním jednotlivých svedeckých výpovedí. Svedecké výpovede a iné dôkazy posudzuje iba v nevyhnutnej miere potrebnej na zistenie, či naďalej existuje dôvodné podozrenie, že predmetné skutky spáchali obvinení. Zároveň ide o rozsiahlu trestnú činnosť, pričom v rámci vyšetrovania sa neustále uskutočňujú rôzne procesné úkony. Vykonávanie znaleckého dokazovania v tomto štádiu preto nemôže byť posudzované ako prieťahy alebo umelé predlžovanie konania zo strany orgánov činných v trestnom konaní. Doterajší spôsob života obvinených sám osebe nie je prekážkou väzobného stíhania. Tieto skutočnosti je potrebné posudzovať vo vzájomnej súvislosti s ostatnými okolnosťami zistenými v trestnom konaní, pričom obava, že v prípade prepustenia obvinených na slobodu by bolo zmarené, resp. sťažené dosiahnutie účelu trestného konania, nebola rozptýlená. Pokiaľ ide o námietku obhajcu sťažovateľa týkajúcu sa doručenia návrhu na predĺženie lehoty väzby deň pred výsluchom, túto najvyšší súd nepovažoval za dôvodnú. Z predloženého spisového materiálu vyplýva, že 19. novembra 2012 asistentka zo špecializovaného trestného súdu telefonicky oznámila termín výsluchu obvinených k návrhu prokurátora všetkým obhajcom. Zároveň bol termín konania výsluchu zaslaný aj poštou, pričom obhajca sťažovateľa prevzal zásielku 22. novembra 2011 (správne má byť zrejme 22. novembra 2012, pozn.).

III.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

Podľa čl. 17 ods. 1 ústavy osobná sloboda sa zaručuje.

Podľa čl. 17 ods. 2 prvej vety ústavy nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Podľa čl. 17 ods. 5 ústavy do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

Podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) dohovoru každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom:

zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní.

Podľa čl. 5 ods. 3 dohovoru každý, kto je zatknutý alebo inak pozbavený slobody v súlade s ustanoveniami odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci a má právo byť súdený v primeranej lehote alebo prepustený počas konania. Prepustenie sa môže podmieniť zárukou, že sa dotknutá osoba ustanoví na pojednávanie.

Podľa čl. 5 ods. 4 dohovoru každý, kto bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol

o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.

V prerokúvanej veci je nesporné, že sťažovateľ bol vzatý do väzby. Obmedzenie jeho osobnej slobody tak spadá do rámca čl. 5 ods. 1 písm. c) dohovoru, v dôsledku čoho sa naň aplikujú aj požiadavky uvedené v čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru, keďže ani judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) od seba použiteľnosť a požiadavky podľa posledne uvedených dvoch odsekov striktné neoddeľuje a aj konanie o návrhu prokurátora na predĺženie väzby podraduje pod čl. 5 ods. 4 dohovoru (porov. napr. rozsudok z 5. júla 2005, Osváth proti Maďarsku, sťažnosť č. 20723/02, ods. 18 a 19, podobne rozsudok z 25. októbra 2007, Lebedev proti Rusku, sťažnosť č. 4493/04, ods. 71 a 72). Navyše, podobné záruky vyvodil vo svojej judikatúre k čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy i ústavný súd. V jeho judikatúre sa postupne presadil názor, že rozsah záruk čl. 5 ods. 4 dohovoru a čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy sa v podstate prekrývajú (porov. III. ÚS 34/07).

Námietky sťažovateľa zhrnuté v časti I odôvodnenia tohto nálezu je preto potrebné posúdiť z hľadiska všetkých citovaných ustanovení.

K bodu c) – Oneskorené doručenie návrhu prokurátora na predĺženie väzby

Európsky súd pre ľudské práva vo svojej judikatúre k ustanoveniam čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru postupne formuloval viaceré samostatné práva osôb vo väzbe, medzi ktoré patrí najmä právo na kontradiktórne konanie a vypočutie pred rozhodnutím o zákonnosti väzby (porov. napríklad rozsudok z 21. decembra 2010, Michalko proti Slovensku, sťažnosť č. 35377/05, ods. 156 a tam citovaná prejudikatúra), ale aj všeobecnejšie právo na „zákonnosť“ konania a právo nebyť zbavený osobnej slobody svojvoľným (arbitrárnym) postupom (porov. už citovaný Michalko proti Slovensku, ods. 156 a 158). Podľa § 72 ods. 2 ôsmej vety Trestného poriadku sa návrhy a žiadosti prokurátora majú bez meškania doručiť obvinenému, čo v súlade s judikatúrou ústavného súdu možno považovať za súčasť záruk vyplývajúcich z čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru (porov. napr. I. ÚS 67/03, I. ÚS 100/04, I. ÚS 2/05, III. ÚS 34/07). V skorších z citovaných rozhodnutí ústavný súd ešte výslovne uvádzal právo na doručenie písomného podania prokurátora (ako protistrany obvineného v trestnom konaní). Je však potrebné uviesť, že táto judikatúra sa týkala situácií, keď súdy

rozhodovali o predĺžení väzby na neverejných zasadnutiach bez výsluchu obvinených. Po novelizácii ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku sa o väzbe rozhoduje zásadne po vypočutí obvineného.

V prerokúvanej veci je zrejmé, že sťažovateľovi bol návrh prokurátora na predĺženie väzby doručený len krátko pred konaním výsluchu podľa § 72 ods. 2 Trestného poriadku, na ktorom sa o ňom rozhodovalo. Na rozdiel od predchádzajúceho právneho stavu je totiž od 1. februára 2009 zaručené právo obvineného na prítomnosť pri rozhodovaní sudcu pre prípravné konanie o väzbe, ako aj právo byť pri rozhodovaní o väzbe vypočutý. To podľa názoru ústavného súdu podstatným spôsobom zlepšuje postavenie obvineného a zabezpečuje plnohodnotné konanie pri rozhodovaní o väzbe. Práve kontradiktórnosť konania umožňuje obvinenému, aby si návrh prokurátora vypočul priamo pri rozhodovaní sudcu pre prípravné konanie a vyjadril sa k nemu ústne (porov. v tomto smere už citované rozhodnutie III. ÚS 108/06). Rovnako podľa názoru ústavného súdu prítomnosť obvineného pri rozhodovaní o väzbe umožňuje v určitej, hoci obmedzenej miere nápravu niektorých procesných nedostatkov v postupe súdu (sudcu pre prípravné konanie) v skorších štádiách tohto konania. V tomto zmysle ústavný súd už v citovanom náleze sp. zn. I. ÚS 2/05 uznal, že nedostatok konania na prvostupňovom súde spočívajúci v tom, že obvinenému nebolo doručené stanovisko prokurátora k jeho žiadosti o prepustenie z väzby, možno napraviť tým, že mu toto stanovisko bude doručené spolu s uznesením prvostupňového súdu, takže ho bude mať k dispozícii pri prípadnej príprave sťažnosti proti tomuto uzneseniu. Ústavný súd nevidí dôvod, aby sa od tohto stanoviska v prerokúvanej veci odchyľil.

Zo zápisnice o výsluchu pred špecializovaným trestným súdom je zrejmé, že obhajca sťažovateľa síce namietol oneskorené doručenie návrhu prokurátora, avšak zároveň predložil súdu svoje písomné vyjadrenie k nemu. Obhajca však neuviedol, v čom mu oneskorené doručenie návrhu prokurátora bránilo alebo sťažovalo prípravu obhajoby, resp. vyjadrenia k predĺženiu väzby. Podľa názoru ústavného súdu nič nebránilo sťažovateľovi a jeho obhajcovi takéto žiadosti predniesť a odôvodniť, rovnako ako sťažovateľovi nič nebránilo žiadať prokurátora alebo sudcu pre prípravné konanie o objasnenie tých dôvodov návrhu, ktorých správnosť alebo dôvodnosť nemohol kvôli krátkosti času riadne zhodnotiť.

Ak by ani tieto kroky nepostačovali na zabezpečenie rovnosti zbraní, mal sťažovateľ podľa ústavného súdu právo žiadať odročenie výsluchu a určenie nového termínu. Pokiaľ by sudca pre prípravné konanie niektorej z týchto žiadostí bez zákonných a opodstatnených dôvodov nevyhovел a jeho pochybenie by nenapravil ani najvyšší súd, išlo by z hľadiska práv sťažovateľa zaručených v čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy a čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru nepochybne o zásadne odlišnú situáciu, na ktorú by ústavný súd musel zareagovať. Ústavný súd už v podobnej situácii upozornil, že obvinený sa má v záujme ochrany svojich práv a osobnej slobody snažiť ovplyvniť rozhodnutie o väzbe svojou argumentáciou ešte pred jeho vynesením (III. ÚS 227/03). Sťažovateľ bol v prerokúvanej veci vypočutý a napriek kvalifikovanej obhajobe neboli žiadne z už uvedených návrhov ani námietok pri výsluchu vznesené. To podľa názoru ústavného súdu neumožňuje kvalifikovať procesný nedostatok, ktorého sa špecializovaný trestný súd oneskoreným doručením návrhu prokurátora na predĺženie väzby sťažovateľovi prípadne mohol dopustiť (porov. už citované ustanovenie § 72 ods. 2 poslednej vety Trestného poriadku), ako zásah do práv sťažovateľa zaručených v čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy a v čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru.

K bodu b) – Neexistencia materiálnych dôvodov väzby

Podľa judikatúry EŠLP ustanovenie čl. 5 dohovoru v sebe obsahuje prezumpciu v prospech prepustenia na slobodu. Druhá časť čl. 5 ods. 3 dohovoru nedáva orgánom štátu možnosť výberu medzi súdením v primeranej lehote alebo prepustením počas konania. Práve naopak, z prezumpcie neviny (čl. 6 ods. 2 dohovoru) a účelu čl. 5 vyplýva, že zadržaný (uväznený) musí byť prepustený, len čo obmedzenie jeho osobnej slobody stratí opodstatnenie (porov. rozsudok Veľkej komory z 10. marca 2009, Bykov proti Rusku, sťažnosť č. 4378/02, ods. 61 a nasl.). Pokračujúce zadržanie (väzba) môže byť opodstatnené len za predpokladu, že sú tu konkrétne okolnosti, ktoré naznačujú reálnu existenciu dôvodov verejného záujmu, ktoré prevážia nad pravidlom rešpektu k ľudskej slobode obsiahnutým v čl. 5 (porov. napr. rozsudok Veľkej komory z 26. marca 2000, Kudła proti Poľsku, sťažnosť č. 30210/96, ods. 110 a nasl.). Úlohou orgánov štátu je preskúmať všetky okolnosti svedčiacie v prospech a proti existencii takýchto dôvodov verejného záujmu, ktoré opodstatnia odchýlku od pravidla upraveného v čl. 5, a uviesť ich v rozhodnutiach o žiadostiach o prepustenie (porov. napr. rozsudok Veľkej komory z 3. októbra 2006,

McKay proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 543/03, ods. 43). Pretrvávajúce dôvodné podozrenia zo spáchania trestného činu je síce nevyhnutnou podmienkou (*condicio sine qua non*) obmedzenia osobnej slobody podľa čl. 5 ods. 1 písm. c) dohovoru (porov. z posledného obdobia napr. rozsudok z 26. marca 2013, Luković proti Srbsku, sťažnosť č. 43808/07, ods. 44 a tam citovaná prejudikatúra), s postupujúcim časom však k tomuto základnému predpokladu musia pristúpiť ďalšie „podstatné“ a „dostatočné“ dôvody pokračujúceho obmedzenia osobnej slobody.

Podľa názoru ústavného súdu špecializovaný trestný súd i najvyšší súd vyhověli uvedeným požiadavkám, pokiaľ ide o odôvodnenie existencie väzobných dôvodov útekovej a preventívnej väzby podľa § 71 ods. 1 písm. a) a c) Trestného poriadku. Súdny v odôvodneniach napadnutých uznesení podrobne rozviedli, prečo považujú podozrenia voči sťažovateľovi (a ostatným členom tvrdenej zločineckej skupiny) vykonaným dokazovaním za nevyvrátené, resp. za pretrvávajúce a umocnené. Rovnako súdy rozviedli, hoci čiastočne aj odkazom na predchádzajúce väzobné rozhodnutia, prečo naďalej považujú obavu z ich úteku, resp. pokračovania v trestnej činnosti za dané. I podľa ústavného súdu je odôvodnené riziko, že existujú ďalší členovia tvrdenej zločineckej skupiny na slobode, ktorí by sťažovateľovi mohli uľahčiť útek, prípadne s ním spoločne pokračovať v páchaní trestnej činnosti. Argumentáciu oboch napadnutých väzobných rozhodnutí považuje ústavný súd za podrobnú, dostatočne racionálnu a nearbitrárnú. Prisvedčiť treba súdom taktiež v tom, že pri rozhodovaní o väzbe súd môže riziko úteku alebo páchania trestnej činnosti len odhadovať (prognózovať), a preto nie je nevyhnutne potrebné, aby zo strany väzobne stíhaných obvinených už k takýmto konaniam alebo pokusom o ne došlo. Akceptácia tohto názoru sťažovateľa by zbavovala väzby jej preventívneho a zabezpečovacieho charakteru. Špecializovaný trestný súd sa rovnako zaoberal rýchlosťou a starostlivosťou postupu orgánov činných v trestnom konaní v trestnej veci sťažovateľa a správne poukázal na veľký počet obvinených a z toho vyplývajúcu zložitú úkonov trestného konania. Ústavný súd v tomto smere opätovne poukazuje na už citovaný rozsudok vo veci Luković proti Srbsku, v ktorom ESĽP za podobného charakteru a priebehu trestného konania (i keď čiastočne s hustejšou frekvenciou prieskumu) nevyslovil porušenie v čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy ani čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru. Pritom v ňom zohľadnil okolnosť, že trestná činnosť, za ktorú bol pán

Luković stíhaný, je organizovaného charakteru a už to samo osebe spôsobuje vyšetrovacím orgánom viac ťažkostí pri zistení skutkového stavu a miery zodpovednosti jednotlivých členov skupiny. Preto je zjavné, že v takýchto prípadoch môžu byť sústavná kontrola a obmedzenie možnosti obvinených stýkať sa navzájom alebo s inými osobami nevyhnutné na to, aby sa im zabránilo v úteku (cit. rozsudok z 26. marca 2013, ods. 46). Niet dôvodu, aby ústavný súd v prerokúvanej veci, ktorá je podľa jeho názoru podobná citovanej veci, posudzoval postup a rozhodnutia špecializovaného trestného súdu a najvyššieho súdu prísnejšie než ESĽP.

K bodu a) – Nezaobranie sa nahradením väzby

Okrem už citovaných princípov výkladu čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru judikatúra ESĽP zdôrazňuje, že ustanovenie čl. 5 ods. 3 dohovoru žiada, aby národné súdy pri rozhodovaní o predĺžení väzby uvážili a zohľadnili alternatívne opatrenia ustanovené národným právom, a to osobitne pokiaľ je väzobným dôvodom (len) riziko úteku (porov. už cit. Luković proti Srbsku, ods. 54 a tam citovaná prejudikatúra). Pritom sú v zásade povinné odôvodniť, prečo nepovažujú tieto alternatívy k väzbe za použiteľné. Nedostatok takého odôvodnenia môže predstavovať porušenie čl. 5 ods. 3, prípadne ods. 4 dohovoru (porov. napr. rozsudok z 10. marca 2009, Mihuță proti Rumunsku, sťažnosť č. 13275/03, ods. 31). Pritom, samozrejme, niet dôvodu, aby sa aj na toto odôvodnenie nevzťahovala konštantná judikatúra ESĽP, podľa ktorej ani čl. 5 ods. 3, ani ods. 4 nevyžadujú od súdov prerokúvajúcich väzobné žiadosti, aby sa zaoberali každým jednotlivým argumentom väzneného. Avšak záruky čl. 5 dohovoru by stratili svoj význam, pokiaľ by konajúci sudca podľa národného práva a praxe mohol považovať za nepodstatné alebo ignorovať také konkrétne skutočnosti, na ktoré väznený poukazuje a ktoré sú spôsobilé spochybniť existenciu podmienok, za ktorých možno zbavenie osobnej slobody podľa dohovoru považovať za „zákonné“ (porov. napr. rozsudok ESĽP zo 4. októbra 2005, Sarban proti Moldavsku, sťažnosť č. 3456/05, ods. 99 a tam citovaná prejudikatúra). Aj ústavný súd už v podobnej súvislosti uviedol, že pokiaľ osoba pozbavená osobnej slobody požiadala o nahradenie väzby zárukou, je súd rozhodujúci o väzbe povinný sa s touto žiadosťou náležite vysporiadať (pozri I. ÚS 100/04, I. ÚS 239/04, II. ÚS 240/06).

Pojem „zákonnosť zbavenia osobnej slobody“ podľa čl. 5 ods. 1 dohovoru totiž judikatúra ESLP vykladá v prvom rade ako „súlady s domácim (národným) právom“ (pozri napr. rozsudok zo 6. novembra 2011, Žúbor proti Slovensku, sťažnosť č. 7711/06, ods. 47 a 48). V prerokúvanej veci sa špecializovaný trestný súd meritórne nezaoberal možnosťou nahradenia väzby sťažovateľa niektorým z miernejších opatrení (záruk), pretože (zjednodušene povedané) sťažovateľ žiadnu konkrétnu záruku neponúkol, čo bolo podľa neho predpokladom, aby o nej mohol meritórne rozhodovať. Najvyšší súd vo svojom vyjadrení k sťažnosti v podstate podporil tento záver stanoviskom, že na rozhodnutie o nahradení väzby je potrebný konkrétny návrh obvineného. Posúdenie, či takýto postup je v súlade s čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru, si preto v prvom rade vyžaduje posúdenie súladu tohto postupu s Trestným poriadkom.

Ustanovenie § 80 ods. 1 Trestného poriadku umožňuje súdu alebo sudcovi pre prípravné konanie ponechať obvineného na slobode alebo ho prepustiť na slobodu, ak súčasne prijme záruku záujmového združenia alebo dôveryhodnej osoby [písmeno a)], ak súčasne prijme sľub obvineného [písmeno b)] alebo „s ohľadom na osobu obvineného a povahu prejednávaneho prípadu možno účel väzby dosiahnuť dohľadom probačného a mediačného úradníka nad obvineným“ [písmeno c)]. Ďalšie ustanovenie § 81 ods. 1 Trestného poriadku umožňuje to isté, ak súčasne prijme peňažnú záruku obvineného alebo inej osoby. Ústavný súd už v náleze sp. zn. IV. ÚS 346/08 dospel k záveru, že všetky tieto prostriedky treba považovať za „záruky“ v zmysle čl. 5 ods. 3 druhej vety dohovoru. Z uvedených ustanovení tak vyplýva, že slovenské právo pozná štyri prostriedky nahradenia väzby: tri z nich sú závislé na iniciatíve obvineného alebo tretích osôb stojacich mimo súdu, súčasne však existuje minimálne jeden taký prostriedok, ktorý nie je závislý od iniciatívy obvineného, a to dohľad probačného a mediačného úradníka (zhodne už citovaný nález IV. ÚS 346/08).

Systematicky tak možno rozoznať dva typy prostriedkov nahrádzajúcich väzbu – na jednej strane sú prostriedky, ktorých obmedzujúce preventívne pôsobenie (nahrádzajúce režim obmedzenia osobnej slobody vo väzbe) vyplýva z existencie rizika nemateriálnej (sľub obvineného) alebo materiálnej (peňažná záruka) ujmy pre obvineného v prípade, ak by sám naplnil konanie, v ktorom sa mu väzbou malo zabrániť, alebo nedodržel uložené mu

obmedzenia (§ 82). Na druhej strane sú prostriedky, u ktorých sa predpokladá len sprostredkované obmedzujúce pôsobenie na obvineného, keďže obvinenému nehrozí žiadna bezprostredná ujma v prípade naplnenia väzobného dôvodu alebo nedodržania obmedzení. Takáto materiálna (peňažná záruka) alebo imateriálna (záruka záujmového združenia alebo dôveryhodnej osoby) ujma, naopak, hrozí tretej osobe a (aj) jej odvrátenie má byť pre ňu motiváciou, aby vplývala na (obmedzovala) obvineného v jeho konaní. V oboch prípadoch významnú preventívnu a sebaobmedzujúcu funkciu plní taktiež už sama hrozba uvalenia väzby v prípade nerešpektovania príslušných obmedzovaní. Vzhľadom na materiálnu alebo nemateriálnu ujmu, ktorá v týchto prípadoch hrozí buď obvinenému, alebo inej osobe, je logické, že nahradenie väzby týmito prostriedkami si vyžaduje ich prejav vôle a v niektorých prípadoch (§ 81 ods. 1 štvrtá veta Trestného poriadku) i súhlas obvineného.

Nahradenie väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka je však iným druhom preventívneho (zabezpečovacieho) opatrenia. V týchto prípadoch nejde o pravú „záruku“, keďže obvinený tu nie je motivovaný k sebaobmedzovaniu hrozbou dodatočnej materiálnej či nemateriálnej ujmy seba samého alebo iných osôb. Podstatou dohľadu probačného a mediačného úradníka (v spojení s primeranými povinnosťami a obmedzeniami v zmysle § 82 Trestného poriadku) je v podstate to isté, čo je účelom väzby, len miernejším spôsobom – uloženie určitých obmedzení práv obvineného a zabezpečenie dohľadu nad ich dodržiavaním zo strany štátu. Ústavný súd preto už v náleze sp. zn. IV. ÚS 346/08 vyslovil, že súd je povinný sa takým návrhom zaoberať aj vtedy, pokiaľ ho podal napríklad obhajca obvineného.

Z opísaných rozdielov medzi nahradením väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka na jednej strane a inými prostriedkami na druhej strane však podľa názoru konajúceho senátu možno vyvodit' takúto povinnosť nielen v prípade, že návrh na nahradenie väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka urobí za obvineného jeho obhajca, prípadne iná osoba oprávnená podať žiadosť o jeho prepustenie z väzby. Podľa názoru ústavného súdu totiž z citovaných ustanovení vyplýva práve to, že dohľad probačného a mediačného úradníka nie je vôbec viazaný na výslovný návrh, resp. prejav vôle zo strany či už obvineného, alebo daného úradníka. To zodpovedá aj právnej úprave – žiadne ustanovenie Trestného poriadku totiž neustanovuje, že by bolo povinnosťou

obvineného alebo inej osoby výslovne navrhnuť tento prostriedok nahradenia väzby. Trestný poriadok rovnako nevyžaduje výslovný návrh ani pri záruke záujmového združenia alebo dôveryhodnej osoby, sľube obvineného alebo peňažnej záruke, no predpokladá určitý prejav vôle s ponukou takej záruky alebo sľubu a súd, resp. sudca pre prípravné konanie sa spravidla obmedzí len na ich prijatie alebo neprijatie. Pri dohľade probačného a mediačného úradníka však sudca nerozhoduje o „prijatí“ alebo „neprijatí“ dohľadu, pretože takýto dohľad neponúka tento úradník ako súkromná osoba, ale naopak, vykonáva ho ako štátny orgán na základe súdneho rozhodnutia, ktoré je predpokladom (nie následkom) jeho činnosti (porov. § 25 ods. 1 Trestného poriadku). Z toho možno uzavrieť: Súd alebo sudca pre prípravné konanie rozhodujúci o väzbe je oprávnený (a vzhľadom na preferenciu osobnej slobody vyplývajúcu z čl. 5 ods. 1 dohovoru aj povinný) skúmať, či účel väzby nemožno rovnako dobre dosiahnuť ponechaním alebo prepustením obvineného na slobodu za súčasného dozoru probačného a mediačného úradníka, a to aj v prípade, že takýto návrh nebol výslovne uplatnený. Opačný výklad ustanovenia § 80 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, z ktorého v podstate vychádzal špecializovaný trestný súd a ktorý v zásade potvrdil aj najvyšší súd, preto podľa ústavného súdu nemožno považovať za ústavne súladný.

Inou, hoci súvisiacou, otázkou je to, do akej miery sa úvahy súdu, resp. sudcu pre prípravné konanie má odraziť v odôvodnení uznesenia. Pri jej riešení je potrebné vychádzať z toho, že spôsob a miera zaoberania sa týmito otázkami v uznesení závisí od spôsobu a obsahu procesných návrhov obvineného, jeho obhajcu, resp. ich argumentácie. Judikatúra všeobecných súdov už pred účinnosťou dnešného Trestného poriadku z roku 2005 akceptovala, že ak bola výslovne ponúknutá záruka alebo sľub, musí sa jej prijatie alebo neprijatie vyjadriť vo výroku uznesenia (porov. napr. R 4/1993, R 64/1993, výnimku predstavuje názor vyjadrený v judikáte R 44/1994, ten je však vzhľadom na zmenu právnej úpravy už neaplikovateľný). Z dostupných rozhodnutí najvyššieho súdu vyplýva, že rovnakú prax uplatňuje tento súd aj v prípadoch, keď obvinený výslovne požiadal o nahradenie väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka (porov. z ostatného obdobia napr. 6 Tost 19/2012, 2 Tost 13/2013, 3 Tost 6/2013, 4 Tost 8/2013 a iné). Tento postup je napokon v zhode s už citovanou judikatúrou ESLP a ústavného súdu

(II. ÚS 240/06). Ako však ústavný súd ukázal výkladom v predchádzajúcich odsekoch, takáto žiadosť nie je predpokladom, aby súd väzbu týmto spôsobom nahradil, v dôsledku čoho tak súd môže rozhodnúť aj z úradnej moci. Preto je logické, že požiadavka nahradiť väzbu týmto spôsobom môže byť uplatnená nielen vo forme výslovného návrhu, ale aj len ako jeden z argumentov obvineného proti ďalšiemu trvaniu alebo predĺženiu väzby a môže byť prednesený ako súčasť žiadosti o prepustenie z väzby alebo ako vyjadrenia k návrhu prokurátora na jej predĺženie. Podľa názoru ústavného súdu však potom z citovaných rozsudkov EŠLP (napr. Mihuța proti Rumunsku) a z konštantnej judikatúry ústavného súdu (II. ÚS 240/06, I. ÚS 340/08 a ďalšie) vyplýva, že povinnosťou súdu, resp. sudcu pre prípravné konanie, keď rozhoduje o vzatí do väzby, jej predĺžení alebo o žiadosti o prepustenie, je náležite sa s takouto argumentáciou vyrovnáť aspoň v odôvodnení rozhodnutia. V rámci toho je súd, resp. sudca pre prípravné konanie povinný najmä odôvodniť, či a do akej miery ponechanie obvineného na slobode (so zohľadnením účinkov dohľadu probačného a mediačného úradníka a prípadnom uložení primeraných povinností a obmedzení podľa § 82 Trestného poriadku) zvyšuje riziko naplnenia konania, ktoré zakladá niektorý z väzobných dôvodov, a či intenzita zásahu do osobnej slobody obvineného v podobe uvalenia väzby nie je zjavne neprimeraná k miere zvýšenia uvedeného rizika (porov. v tomto smere napr. R 55/1991, ako aj R 45/2013, hoci s nie príliš inštruktívnou právnou vetou). Podľa názoru ústavného súdu treba totiž vychádzať v zásade z toho, že osobná sloboda (v najširšom slova zmysle) je jednou z najvyšších hodnôt v hodnotovom rebríčku jednotlivca aj štátu (porov. čl. 12 ods. 1 a čl. 17 ods. 1 ústavy). Potom ale treba i uloženie viacerých povinností a obmedzení, ktoré môžu predstavovať pre obvineného určitý zásah do niektorých aspektov jeho osobnej slobody, prípadne do iných jeho práv, považovať za miernejšie a primeranejšie než úplné zbavenie osobnej slobody v podobe väzby. V dôsledku toho musí rozhodnutie súdu o väzbe vykonať určitý test proporcionality väzby (opísaný v predošlých vetách) minimálne z pohľadu argumentov uplatnených obvineným. Pokiaľ ide o väzbu obvineného z obzvlášť závažného zločinu, je potrebné, aby tento test vzhľadom na ustanovenie § 81 ods. 2 tretej vety Trestného poriadku preukázal celkom zjavnú neprimeranosť väzby v porovnaní s jej nahradením dohľadom probačného a mediačného úradníka za súčasného uloženia primeraných povinností a obmedzení (§ 82 Trestného poriadku). Pri tomto teste (vážení) možno využiť bohatú

judikatúru najvyššieho súdu i bývalých česko-slovenských súdov k jednotlivým väzobným dôvodom.

V prerokúvanej veci je z obsahu uznesenia špecializovaného trestného súdu zrejmé, že tento žiadne váženie dotknutých právnych záujmov (riziko naplnenia väzobných dôvodov verzus osobná sloboda obvineného) nevykonal, pretože sa argumentmi sťažovateľa úplne odmietol zaoberať, keďže vychádzal z nesprávneho (ústavne nekonformného) výkladu ustanovení § 80 ods. 1 Trestného poriadku. Podľa zápisnice o výsluchu sťažovateľa sudcom pre prípravné konanie 27. novembra 2012 však obvinený, resp. jeho obhajca, a prokurátor predniesli určité argumenty, ktoré si takéto váženie zaslúžia. Takéto váženie pritom nie je nahradené už tým, že špecializovaný trestný súd podrobne odôvodnil, prečo u sťažovateľa existujú dôvody väzby. Ako vyplýva z predvetia § 80 ods. 1 a prvej vety § 81 ods. 1 Trestného poriadku a ako už uviedol aj najvyšší súd v judikáte R 4/1993, existencia dôvodov útekovej alebo predstižnej (preventívnej) väzby je predpokladom, a nie prekážkou nahradenia väzby niektorým z miernejších prostriedkov. Ak by dôvody väzby neexistovali, musel by byť obvinený prepustený na slobodu bez akejkoľvek náhrady väzby. Odôvodnenie existencie dôvodov väzby podľa § 71 ods. 1 písm. a) alebo c) Trestného poriadku v uznesení o väzbe tak predstavuje len nutný, avšak nedostačujúci predpoklad súladu tohto uznesenia s ustanovením čl. 5 dohovoru. Vo vzťahu k možnosti nahradenia väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka je nevyhnutný druhý krok v odôvodnení, ktorým je už popísané váženie preventívnych a zabezpečovacích účinkov uplatnenej záruky a rizík spojených s prepustením väzobne stíhateľného obvineného na slobodu.

Opísané nedostatky podľa názoru ústavného súdu spôsobujú, že uznesenie špecializovaného trestného súdu nespĺňa požiadavky, ktoré naň kladú ustanovenia čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy a čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru. Keďže najvyšší súd tento nedostatok sám nenapravil, znamená to, že aj jeho uznesenie treba považovať za nevyhovujúce požiadavkám čl. 17 ods. 2 a 5 ústavy a čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru, v dôsledku čoho väzba sťažovateľa zasiahla aj do jeho práva zaručeného v čl. 5 ods. 1 dohovoru. Ústavný súd preto vyslovil porušenie práv sťažovateľa (prvý bod výroku tohto nálezu).

Podľa § 56 ods. 2 prvej vety zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

V zmysle citovaných ustanovení ústavný súd zrušil uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 1 Tost 43/2012 zo 4. decembra 2012 v časti týkajúcej sa zamietnutia sťažnosti podanej sťažovateľom a vec v rozsahu zrušenia vrátil na ďalšie konanie (druhý bod výroku nálezu). Vzhľadom na to, že zrušenie napadnutého rozhodnutia je dôsledkom vyslovenia porušenia práv sťažovateľa (porov. *verba legalia* čl. 127 ods. 2 ústavy), je zrejmé, že toto zrušenie má účinky **len** vo vzťahu k tomu **sťažovateľovi**, ktorého právo bolo týmto rozhodnutím podľa výslovného výroku nálezu ústavného súdu porušené. Napadnuté uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 1 Tost 43/2012 zo 4. decembra 2012 zostáva týmto nálezhom **nedotknuté** v časti, v ktorej ním boli zamietnuté sťažnosti ďalších obvinených, t. j. J. O., M. B., P. B., M. B., P. M. a T. K. Kasácia sa teda vzťahuje len na časť rozhodnutia týkajúceho sa sťažovateľa a nedotýka sa rozhodnutia v jeho zvyšnej časti. Ústavný súd v záujme zabránenia neistoty, čo sa týka účinkov predmetného nálezu v ďalšom konaní, uvádza, že sú mu nepochybne známe ustanovenia § 194 ods. 2 Trestného poriadku (§ 149 ods. 3 starého Trestného poriadku) a tiež výroková kultúra trestného procesu vychádzajúca z československej tradície (Púry, F., Šámal, P., Urbánek, J. Vzory podání a rozhodnutí v trestných věcech. Praha, Linde: 2005, s. 278 a nasl.) Ústavný súd však musí uviesť, že nie je súčasťou sústavy všeobecných súdov a má vlastnú vybudovanú výrokovú kultúru, ktorá vychádza z jeho poslania ochrany ústavnosti. Opravné prostriedky v Trestnom poriadku sú budované spôsobom zdola nahor, sú integrálne vzhľadom na uzavretosť kódexu, pričom sa líšia okrem iného aj okruhom oprávnených osôb. Ústavná sťažnosť, takpovediac, prikrýva zhora všetky konečné rozhodnutia orgánov verejnej moci v individuálnych veciach. Ústavná sťažnosť je univerzálna, aby zastrešila najrozmanitejšie individuálne akty verejnej moci, má charakter generálnej klauzuly. Konanie o ústavnej sťažnosti je samostatným autonómnym procesom, pričom charakter tohto procesu zužuje subsidiárne použitie Trestného poriadku. Výrok nálezu o ústavnej sťažnosti vychádza z čl. 127 ústavy, teda konštatuje, akým aktom

verejnej moci boli porušené základné práva jednotlivca, a následne daný akt ruší. Nie je striktné nevyhnutné (aj keď je to možné, II. ÚS 108/08), aby ústavný súd explicitne, v technike podobnej § 194 ods. 2 Trestného poriadku uvádzal, že kasácia sa týka konkrétneho sťažovateľa z viacerých obvinených, pretože je to zo samotného výroku, zo spojenia bodov 1 a 2 zreteľné (porov. tiež nálezy III. ÚS 115/08 a IV. ÚS 94/08 týkajúce sa spoluobvinených, I. ÚS 339/06). Uznesenie najvyššieho súdu je tak zrušené len v časti týkajúcej sa sťažovateľa a ostatné časti uznesenia právne existujú naďalej. Samozrejme, ak sudca pre prípravné konanie, vychádzajúc z § 79 ods. 2 Trestného poriadku, zistí, že sú dôvody prehodnotiť väzbu aj u ostatných obvinených, môže podľa štádia konania a vývoja veci procesne zareagovať.

V ďalšom bude najvyšší súd viazaný právnym názorom ústavného súdu. Ústavný súd v tejto súvislosti pripomína, že podľa jeho judikatúry (porov. II. ÚS 252/08) na súlad väzby s ustanovením čl. 5 ods. 1 dohovoru postačuje, ak bolo o jej predĺžení pred uplynutím lehoty väzby rozhodnuté (prvostupňovým) súdom alebo sudcom pre prípravné konanie. Podľa § 184 ods. 2 Trestného poriadku je totiž uznesenie v zásade vykonateľné ihneď, pokiaľ zákon výslovne nepriznáva sťažnosti odkladný účinok a ustanovenie § 83 ods. 3 Trestného poriadku nepriznáva odkladný účinok sťažnosti proti uzneseniu o predĺžení lehoty väzby. Z judikatúry ústavného súdu tak nemožno jednoznačne vyvodiť, že by zrušenie druhostupňového uznesenia, ktorým bola zamietnutá sťažnosť proti predĺženiu lehoty väzby, malo automaticky za následok nezákonnosť doteraz vykonávanej väzby. Bude úlohou najvyššieho súdu posúdiť to, či na takúto situáciu možno mechanicky použiť pravidlo upravené v § 76 ods. 3 časti prvej vety za bodkočiarkou Trestného poriadku, alebo či teleologickým výkladom, prípadne teleologickou redukciou uvedeného ustanovenia nemožno dospieť k jeho neaplikovateľnosti. Najvyšší súd tak pri novom rozhodovaní o sťažnosti sťažovateľa proti uzneseniu špecializovaného trestného súdu sp. zn. Tp 38/2012 z 27. novembra 2012 posúdi, či treba situáciu, keď pôvodné rozhodnutie nadriadeného súdu bolo vynesené v lehotách uvedených v ustanovení § 76 ods. 3 časti prvej vety za bodkočiarkou Trestného poriadku, avšak následne bolo zrušené ústavným súdom po uplynutí pôvodnej lehoty väzby, posudzovať rovnako ako prípad, keď nadriadený súd vôbec nestihol rozhodnúť v tam uvedenej lehote. V závere ústavný súd zdôrazňuje aj to, že

predmetom jeho rozhodovania nebola otázka, či u sťažovateľa ako obvineného sú alebo nie sú splnené podmienky na nahradenie jeho väzby dozorom probačného a mediačného úradníka. Naopak, posúdenie, či takéto podmienky existujú alebo nie, naďalej zostáva úlohou všeobecných súdov, najmä najvyššieho súdu ako nadriadeného súdu rozhodujúceho o sťažnosti proti uzneseniu špecializovaného trestného súdu. V jeho právomoci je aj doplniť toto uznesenie o chýbajúci výrok, pokiaľ po posúdení prejavu sťažovateľa a jeho obhajcu v ich písomných podaniach a prednesoch pri výsluchu dospeje k záveru, že takýto výrok bol potrebný (§ 194 ods. 3 Trestného poriadku). Pokiaľ však najvyšší súd môže podľa zákona doplniť chýbajúci výrok, *a fortiori* môže doplniť chýbajúcu argumentáciu v odôvodnení aj bez toho, aby musel sťažnosťou napadnuté uznesenie zrušiť a prikázať špecializovanému trestnému súdu, aby vo veci znova rozhodol.

Ústavný súd nevyhovel sťažovateľovi v časti, v ktorej žiadal, aby bolo prikázané špecializovanému trestnému súdu neodkladne ho prepustiť z väzby na slobodu (štvrtý bod výroku nálezu). Stalo sa tak jednak preto, že predmetom konania bolo rozhodovanie druhostupňového najvyššieho súdu, ale tiež preto, že po zrušení uznesenia najvyššieho súdu a vrátení veci na ďalšie konanie bude najvyšší súd viazaný už uvedeným právnym názorom ústavného súdu, čo treba v danom prípade považovať za dostačujúce, pričom ten podľa štádia konania zväži ďalší procesný postup.

Sťažovateľ požadoval priznať náhradu trov právneho zastúpenia advokátom vo výške 320,80 €. Ústavný súd mu priznal požadovanú sumu po zistení, že v skutočnosti by si mohol podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov uplatňovať čiastku 496,69 €, a to za tri úkony právnych služieb v roku 2013 po 130,16 €, tri režijné paušály po 7,81 € a daň z pridanej hodnoty 82,78 € (bod 4 výroku nálezu).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to vyplýva z výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. júna 2013